

Управління розвитком освітніх округів сільського району в контексті підвищення якості регіональної системи освіти

Тамара ЯХ,

начальник відділу освіти Амвросіївської районної адміністрації Донецької області

У контексті проблеми зростання вимог до якості, доступності та ефективності освітніх послуг актуалізується питання розвитку регіональної системи освіти, що має гарантувати доступ до максимально широкого комплексу якісних освітніх послуг, такої кількості закладів освіти, що забезпечують реальні потреби місцевої громади, зокрема дітей шкільного віку.

Проблема якості й доступності середньої освіти розглядається у площині формування ефективної мережі навчальних закладів – освітніх округів. Особливої актуальності цей процес набуває у сільській місцевості, де більшість шкіл з малою наповнюваністю. Перед відділами освіти постає завдання кооперації діяльності різноманітних навчальних закладів з метою забезпечення оптимального використання їхніх матеріально-технічних, фінансових та кадрових ресурсів.

Упродовж минулих років в Амвросіївському районі було здійснено заходи з метою створення умов для забезпечення рівного доступу до якісної освіти. Нині пріоритет змістився на вдосконалення механізму управління процесом підвищення якості освітніх послуг. Відділом освіти створено певну систему розвитку освітніх округів та забезпечення умов рівнодоступної якісної освіти для учнів і вихованців дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних закладів.

Проблему створення освітніх округів вкрай важко зрушити без перенесення управлінського акценту з окремого навчального закладу на організацію взаємозв'язків між школами, навчальним закладом та громадою. Це питання має багато організаційних, правових та фінансових особливостей, на яких треба зупинитися більш докладно.

Створення та функціонування освітніх округів законодавчо унормовано ст. 9 Закону України «Про загальну середню освіту» [3], а Постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. затверджено «Положення про освітній округ» [6]. Згідно з Наказом відділу освіти Амвросіївської райдержадміністрації «Про створення освітніх округів» від 5 травня 2011 р. розпочали своє функціонування десять освітніх округів. Створення цих об'єднань здійснено на підставі установчих угод про спільну освітню діяльність, що були укладені між закладами освіти, які увійшли до округу.

Як відомо, суб'єктами освітнього округу можуть бути дитячі садочки, загальноосвітні, музичні, спортивні школи, культурно-освітні заклади, професійно-технічні училища, а також вищі навчальні заклади. За необхідності в освітньому окрузі можливе створення ліцеїв, гімназій, колегіумів, шкіл з поглибленим вивченням окремих предметів та навчально-виховних комплексів. Зазвичай, саме вони й стають опорними закладами, на базі яких можна отримати якісну освіту.

Основним критерієм визначення меж освітнього округу є наявність умов для надання якісних освітніх послуг, тобто на території округу має бути все необхідне для функціонування повноцінної освітньої системи, що охоплює всі ланки структури освіти – від дошкільних установ до можливості тісної взаємодії з вищими навчальними закладами I–IV рівнів акредитації. Метою такої взаємодії є підвищення якості освіти та її відповідності сучасним державним стандартам шляхом ефективного використання необхідних ресурсів кожного навчального закладу, координації та консолідації зусиль всіх суб'єктів освітнього округу. При цьому перерозподіл ресурсів між освітніми закладами – суб'єктами освітнього округу сприятиме створенню нових освітніх можливостей.

Налагодження ефективної діяльності освітнього округу дає змогу створити належні умови для:

- рівного доступу до якісної дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти, доуніверситетської, допрофесійної підготовки;
- координації взаємодії суб'єктів округу з питань реалізації законодавства в галузі освіти;
- ефективного використання кадрового потенціалу, навчально-методичної та матеріально-технічної бази.

Як наслідок, створюється послідовна, багатоступенева система надання якісних освітніх послуг населенню. Так, здобуваючи освіту в школі за місцем

проживання, дитина за особистим розкладом може відвідувати заняття з поглибленого вивчення окремих предметів в опорному навчальному закладі та брати участь в освітніх, спортивних, культурних програмах інших установ, що складають освітній округ. З огляду на це, формується цілісна освітня система, що дає змогу розвивати індивідуальні здібності кожної дитини та формувати індивідуальну траєкторію її особистісного становлення.

При цьому важливо, щоб під час визначення опорних шкіл враховувалася динаміка демографічних показників району, перспективність населених пунктів (інфраструктура, стан доріг, засоби зв'язку, доступ до мережі Інтернет), проектна потужність приміщень навчальних закладів. Водночас чи не вирішальним критерієм є врахування якісного складу педагогічних колективів. Адже лише висококваліфікований кадровий склад опорного закладу зможе об'єднати зусилля всіх суб'єктів освітнього округу задля вирішення таких завдань:

- забезпечення єдиного освітнього простору в межах округу;
- створення належних умов для навчання обдарованих дітей та інших категорій учнів;
- забезпечення реалізації профільного навчання;
- раціонального використання навчально-методичної літератури, матеріально-технічної бази суб'єктів округу, її зміцнення та модернізації;
- упровадження в освітній процес сучасних навчальних та виховних технологій.

Амвросіївський відділ освіти постійно вивчає потреби соціальних замовників у тих чи інших класах, групах, закладах різних типів тощо. Варто зауважити, що нині в ролі замовника поряд із державою все частіше виступає сім'я. Можливість обирати освітні заклади, додаткові освітні послуги спонукає кожний заклад враховувати очікування – батьків та учнів. Саме тому всі суб'єкти освітніх округів вирішують завдання розвитку потенціалу системи освіти, розширення її педагогічних, організаційних, ресурсних можливостей для реалізації соціального замовлення. Для цього спрогнозовано ефективно використання кадрових, методичних, інформаційних, матеріальних та фінансових ресурсів.

Сьогодні поширюється ідея «знаходження свого обличчя». Вона реалізується в кожному окремому освітньому закладі шляхом складання програми розвитку, в основу якої покладено конкретні принципи, концептуальні засади організації навчально-виховного процесу, завдання та пріоритети. Отже, кожен заклад пропонує певний спектр освітніх послуг.

Завдання відділу освіти полягає в тому, щоб створити освітній простір, де ефективно функціонують освітні округи, в кожному з яких створено максимальні умови для задоволення потреб населення. Важливе значення має і процес своєчасної та доречної координації діяльності всіх дошкільних та загальноосвітніх закладів, що входять до певного освітнього об'єднання.

Створенню освітніх округів передувала серйозна робота фахівців відділу освіти Амвросіївської райдержадміністрації, які здійснили:

- аналіз мережі навчальних закладів;
- добір діагностичного інструментарію щодо діагностики майбутніх життєвих планів учнів старшої школи;
- створення банку діагностичного інструментарію щодо визначення готовності батьків та дітей до змін в освітньому середовищі;
- діагностування професійних компетентностей педагогів та їхньої готовності до роботи в умовах освітнього округу;
- вивчення потреб учнів, батьків, суб'єктів освітнього округу щодо освітніх послуг;
- формування груп потенційних замовників на освітні послуги;
- вивчення стану впровадження допрофільної підготовки та профільного навчання у навчальних закладах округу, якість надання освітніх послуг;
- прогнозування витрат на зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів, придбання шкільних автобусів з метою організації підвезення учнів і педагогічних працівників до місця навчання, роботи та додому, введення у разі потреби додаткових посад педагогічних працівників;
- інформаційно-роз'яснювальну роботу з педагогічними працівниками, учнями, їхніми батьками, громадськістю щодо утворення округу та можливості організації допрофільної підготовки і профільного навчання учнів.

Вивчення особливостей становлення й розвитку освітніх округів у Амвросіївському районі дає підстави зробити висновок про те, що це сільський район, який має десять освітніх округів. З них на базі сільських шкіл – сім, на базі міських закладів освіти – три. Створенню освітніх об'єднань передувала велика аналітична робота – було проаналізовано мережу дошкільних та загальноосвітніх закладів. Сучасні освітні округи Амвросіївського району мають таку структуру:

Лисиченський освітній округ: Лисиченська ЗОШ I–III ст.; Лисиченський ДНЗ; Василівська ЗОШ I–III ст.; Василівський ДНЗ; Мокро-Єланчицька ЗОШ I–II ст.; Мокро-Єланчицький ДНЗ.

Успенський освітній округ: Успенська ЗОШ I–III ст.; Успенський ДНЗ; Олексіївська ЗОШ I–III ст.; Олексіївський ДНЗ.

Кутейниківський освітній округ: Кутейниківська ЗОШ I–III ст.; Кутейниківський ДНЗ; Кленівська ЗОШ I–III ст.; Кленівський ДНЗ; Войківська ЗОШ I–III ст.; Войківський ДНЗ.

Улянівський освітній округ: Улянівська ЗОШ I–III ст.; Улянівський ДНЗ; Новоіванівська ЗОШ I–III ст.; Новоіванівський ДНЗ.

Благодатнівський освітній округ: Благодатнівська ЗОШ I–III ст.; Благодатнівський ДНЗ; Родниківська ЗОШ I–III ст.; Родниківський ДНЗ; Великошкільська ЗОШ I–II ст.; Великошкільський ДНЗ; Новоамвросіївська ЗОШ I–III ст.; Новоамвросіївський ДНЗ.

Металістівський освітній округ: Металістівська ЗОШ I–III ст. ім. М.Островського; Металістівський ДНЗ; Многопільська ЗОШ I–II ст.; Многопільський ДНЗ; Зеленівська ЗОШ I–II ст.; Зеленівський ДНЗ; Грабська ЗОШ I–II ст.; Грабський ДНЗ; Степано-Кринська ЗОШ I–II ст.; Степано-Кринський ДНЗ.

Амвросіївський освітній округ (Амвросіївська ЗОШ I–III ст. №4): Амвросіївська ЗОШ I–III ст. №4; Амвросіївський ДНЗ №4; Амвросіївський професійний ліцей №155.

Амвросіївський освітній округ (Амвросіївська ЗОШ I–III ст. №6): Амвросіївська ЗОШ I–III ст. №6; Амвросіївський ДНЗ №2; Амвросіївська ЗОШ I–III ст. №5; Амвросіївський ДНЗ №7.

Амвросіївський освітній округ (Амвросіївська ЗОШ I–III ст. №2): Амвросіївська ЗОШ I–III ст. №2; Амвросіївський ДНЗ №4; Амвросіївський індустріальний технікум.

Білоярівський освітній округ: Білоярівська ЗОШ I–III ст.; Білоярівський ДНЗ; Артемівський НВК «Загальноосвітня школа I–III ст. – дошкільний навчальний заклад»; Карпово-Надеждинська ЗОШ I–II ст.; Карпово-Надеждинський ДНЗ.

За результатами організаційної роботи у кожному освітньому окрузі сформовано Паспорт функціонування та розвитку, що містить інформацію про назву та модель округу, правовий статус його суб'єктів, дані про учнівський контингент та якісний склад педагогічного колективу. Цей документ має опис потенційних можливостей опорного закладу для надання якісних освітніх послуг населенню району, відомості про Раду округу та сутність її діяльності, особливості організації навчання та виховання учнів в освітньому окрузі, а саме:

- охоплення дітей навчально-виховною діяльністю у міжшкільних факультативах, гуртках, секціях, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах тощо;

- особливості організації методичного супроводу в освітньому окрузі;

- матеріально-технічні умови функціонування освітнього округу (наявність комп'ютерної техніки, оснащення навчальних кабінетів, бібліотечний фонд тощо);

- соціальне забезпечення (відомості про підвезення учнів та вчителів до місця навчання і роботи, кількість автобусів, маршрути та графік руху).

Зміст усіх зазначених документів доведено до відома керівників закладів і є підставою для організації діяльності навчально-виховних закладів в освітніх округах.

Освітня мережа Амвросіївського району охоплює 26 загальноосвітніх закладів: 17 шкіл I–III ст., 9 шкіл – I–II ст., один – НВК. Усі вони є суб'єктами десяти освітніх округів. У 2012/13 навчальному році контингент учнів складає 3453 особи, з них навчаються у 10–11 класах 325 учнів, які стовідсотково охоплені профільним навчанням, зокрема за напрямками:

- *технологічний* (Кутейниківська ЗОШ I–III ст., Білоярівська ЗОШ I–III ст.);

- *природничо-математичний* (Амвросіївські ЗОШ I–III ст. №2, 4, 6, Василівська ЗОШ I–III ст., Новоамвросіївська ЗОШ I–III ст.);

- *суспільно-гуманітарний* (Амвросіївська ЗОШ I–III ст. №5, Благодатнівська ЗОШ I–III ст., Войківська ЗОШ I–III ст.);

- *філологічний* (Кленівська ЗОШ I–III ст., Улянівська ЗОШ I–III ст., Артемівський НВК, Лисиченська ЗОШ I–III ст.).

Також функціонує 27 дошкільних навчальних закладів. Враховуючи запити населення, вони працюють у різних режимах (9-, 10-, 12-, 24-годинні, короткотривалі тощо). З метою розвитку творчих здібностей дітей організовано роботу груп різного спрямування: гуманітарного – 14, математичного – 1, художньо-естетичного – 3, фізкультурно-оздоровчого – 2, еколого-валеологічного – 13. У чотирьох логопедичних групах дошкільних закладів «Світлячок» та «Горобина» коригуються вади мовлення малят.

Мережа позашкільної освіти Амвросіївського району представлена двома позашкільними навчальними закладами – Будинком дитячої та юнацької творчості та Амвросіївською дитячо-юнацькою спортивною школою. Усього позашкільною освітою охоплено 689 дітей, що складає 20% від загальної кількості школярів.

Одним із найважливіших чинників, що впливають на якість освітніх послуг, які надаються в закладах освіти, є кадрове забезпечення. У закладах освіти Амвросіївського району працюють 445 педагогів загальноосвітніх шкіл та 88 вихователів дошкільних навчальних закладів. Якісний склад педагогічних працівників такий: 25% мають першу та вищу кваліфікаційну категорію, звання «Старший учитель» – 72 педагоги, «Учитель-методист» – 28, нагороджено знаком «Відмінник освіти України» – 20 учителів.

Стовідсоткова забезпеченість загальноосвітніх шкіл району комп'ютерною технікою (придбана за кошти різних джерел фінансування), під'єднання до мережі Інтернет, встановлення у 15-ти закладах освіти мультимедійного обладнання – це беззаперечна передумова підвищення якості навчання в освітніх округах.

Не менш важливим є і забезпечення дітей транспортним доступом до закладів освіти. Адже, враховуючи специфіку розташування об'єктів соціальної сфери в сільському районі, організація і здійснення підвезення школярів до місця навчання є першочерговим завданням, що сприяє реалізації їхнього права на освіту, передбаченого чинним законодавством України. У 2012/2013 навчальному році цим видом послуг забезпечено 353 учні та 18 педагогів. Парк шкільних автобусів складається з 15-ти транспортних одиниць.

Отже, Амвросіївський відділ освіти постійно здійснює пошук оптимальних шляхів удосконалення діяльності освітніх округів у різних аспектах. Це насамперед якісна підготовка до ЗНО в межах

освітнього округу; профорієнтаційна робота в допрофільних класах та проведення заходів, що сприятимуть професійному самовизначенню випускників; розвиток творчих здібностей учнів відповідно до їхніх нахилів і уподобань; запобігання правопорушенням, ефективна профілактична робота з дітьми групи «ризик»; використання інформаційно-комунікаційних технологій; створення умов для професійного зростання педагогів, а також налагодження зворотного зв'язку з громадами району, поступовий перехід до державно-громадського управління.

Звичайно, функціонування освітніх округів нині потребує певних коректив, адже за умов обмеженого фінансування та незначних обсягів інвестування з боку приватного сектора економіки в галузь освіти (особливо в сільських районах) постають проблеми матеріального характеру: брак коштів на розвиток закладів освіти, осучаснення їхньої матеріально-технічної бази, стимулювання та додаткове навчання кадрів тощо. А отже, нам ще є над чим працювати.

Для нас освітній округ – це насамперед можливість привести шкільні мережі у відповідність до потреб місцевих громад, що дозволить більш раціонально, виважено й доцільно планувати й здійснювати фінансування. Крім того, це інструмент вибору індивідуальної траєкторії розвитку кожного учня, а значить можливість отримати якісні освітні послуги, що й визначено як одне із головних завдань галузі освіти.

Література

1. Відничук М. Освітні округи / М.Відничук, Н.Мельник. – К.: Шкільний світ, 2010. – 128 с.
2. Дейкун Д. Методичні рекомендації щодо оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів у сільських районах / Д.Дейкун, В.Скрипченко. – Київ, 2004. – 35 с.
3. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 № 651-XIV [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14/page2>
4. Осадчий І.Г. Освіта сільського регіону: теорія і технологія управління розвитком: Монографія / І.Г. Осадчий. – К.: Шкільний світ, 2005. – 260 с.
5. Осадчий І.Г. Проектно-цільове управління: програма розвитку освітньої системи адміністративного району «Каскад 2007–2009» / І.Г. Осадчий [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.istc.biz
6. Положення про освітній округ. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. №3777 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua
7. Проскунін В.М. Науково-практичні основи розробки проективної моделі організації освітніх округів на регіональному рівні / В.М. Проскунін // Освіта Донбасу. – 2007. – №3 (122). – С. 21–28.
8. Проскунін В.М. Створення освітніх округів на регіональному рівні, як умова ефективного забезпечення підприємств і організацій міста кваліфікованими кадрами / В.М. Проскунін // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції «Дні науки 2005». – Д.: Наука і освіта, 2005. – Т. 6. – С. 25–27.
9. Процак О.Ю. Розробка моделей організації управління освітою на місцевому рівні: національний та зарубіжний досвід / О.Ю. Процак. – К.: Гнозис, 2007. – 230 с.
10. Святенко О. Порядок створення та основні завдання освітнього округу / О.Святенко // Практика управління закладом освіти. – 2010. – №11. – С. 23–25.

Анотації

Тамара ЯХ

Управління розвитком освітніх округів сільського району в контексті підвищення якості регіональної системи освіти

У статті розкривається алгоритм створення освітнього округу в умовах сільської місцевості, досліджується пошук оптимальних шляхів удосконалення діяльності цієї освітньої моделі. Автор акцентує увагу на необхідності змін у побудові взаємозв'язків між школами, іншими закладами освіти, громадою.

Ключові слова: якість освітніх послуг, освітній округ, потреби населення.

Тамара ЯХ

Управление развитием образовательных округов сельского района в контексте повышения качества региональной системы просвещения

В статье раскрывается алгоритм создания образовательного округа в условиях сельской местности, исследуется поиск оптимальных путей усовершенствования деятельности этой образовательной модели. Автор акцентирует внимание на необходимости изменений в построении взаимосвязей между школами, другими заведениями образования, обществом.

Ключевые слова: качество образовательных услуг, образовательный округ, потребности населения.

Tamara YAKH

Management of development of educational districts in the rural area in the context of improving the quality of the regional system of education

The article describes the algorithm of the creation of the educational district in the rural area, the search of optimal ways of the improvement of this educational model is analyzed. The author pays attention to the necessity of changes in the creation of the interrelation between schools, other educational establishments and the public.

Keywords: quality of educational services, educational district, needs of population.